

foto Andreas Trepte / Wikipedia | bewerking Aukje Corter

Beheer-op-Maat

Maatwerk als basis voor goed weidevogelbeheer

— Astrid Manhoudt (Hogeschool Van Hall Larenstein), Dick Melman (Wageningen University & Research)

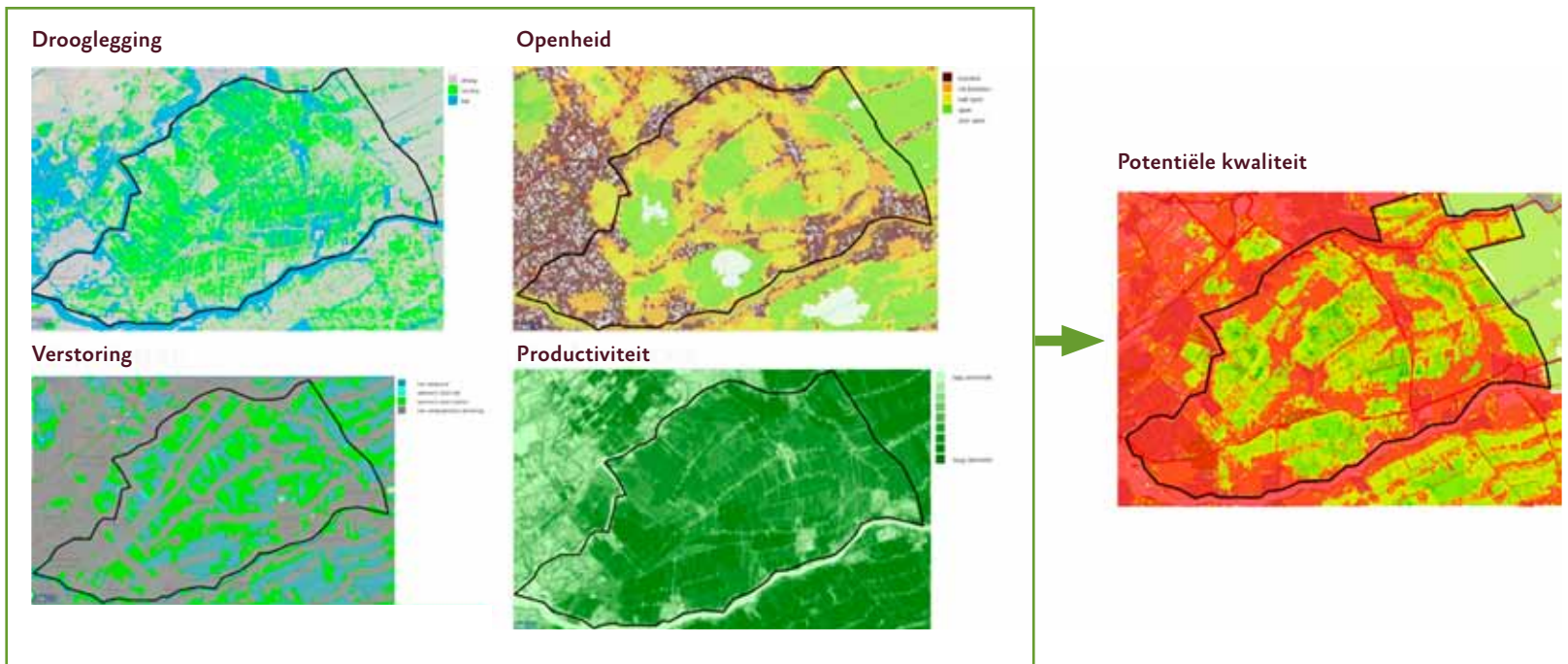
Ondanks jarenlange subsidies lukt het niet om de huidige weidevogelpopulaties in Nederland adequaat te beschermen en in stand te houden. Het digitaal kennissysteem Beheer-op-Maat moet een gebiedscoördinator gaan helpen om een beheerplan op te zetten. Hierin kan komen staan wat nodig is om de weidevogels en hun pullen door het broedseizoen heen te helpen. In twee series van werkplaatsen hebben de coördinatoren kunnen oefenen met dit systeem.

> Beheer-op-Maat is een on-line tool, gericht op het optimaliseren van het weidevogelbeheer. Het maakt inzichtelijk wat de geschiktheid van grasland is als kuikenhabitat voor weidevogels, de bottle-neck voor de ontwikkeling van de weidevogelpopulatie. Een beheerder of gebiedscoördinator kan in twee stappen de geschiktheid van een gebied bepalen. Eerst wordt de landschappelijke of potentiële kwaliteit bepaald (figuur 1). Dat is de kwaliteit zonder dat het beheer in ogenschouw wordt genomen:

- drooglegging (optimaal is een geringe drooglegging),
  - openheid van het landschap (optimaal is een zeer open landschap),
  - verstoring (optimaal is afwezigheid van verstoring)
  - zwaarte en structuur van het gewas (niet te zwaar en structuurrijke vegetatie is optimaal)
- Het kaartje van de potentiële kwaliteit laat zien waar het beste kan worden beheerd. Op plekken zonder potenties (te droog, verstoord, te zware vegetatie enz heeft beheer geen zin).

In de tweede stap (zie figuur 2, pagina 22) wordt gekeken naar de gerealiseerde kwaliteit. Bij het nu reguliere beheer (zware bemesting, vroeg en frequent maaien) wordt de potentiële kwaliteit niet gerealiseerd. Bij een aangepast beheer (bescheiden bemesting, een uitgestelde maaiweidedatum) wordt de potentiële kwaliteit wel gerealiseerd. Onderstaand plaatje laat zien welke kwaliteit habitat met het beheer wordt gerealiseerd.

De kaart met gerealiseerde kwaliteit laat de ligging en kwaliteit van het kuikenland zien. De volgende vraag is of de hoeveelheid kuikenland toereikend is voor de aanwezige weidevogels. Figuur 3 brengt dat in beeld. Het eerste plaatje toont het beheer en de aanwezige territoria. Hier gaan we in op de grutto (rode stippen). Het middelste plaatje toont de gerealiseerde kwaliteit. Het rechter plaatje laat per grutto-territorium zien of er voldoende (groentinten) of een tekort aan kuikenland is (geel en rood). Het cirkeldiagram geeft het overzicht: bijna driekwart van de ter-

Figuur 1. Vanuit vier basiskennmerken wordt de potentiële kwaliteit van het kuikenland in beeld gebracht.

Potentiële kwaliteit

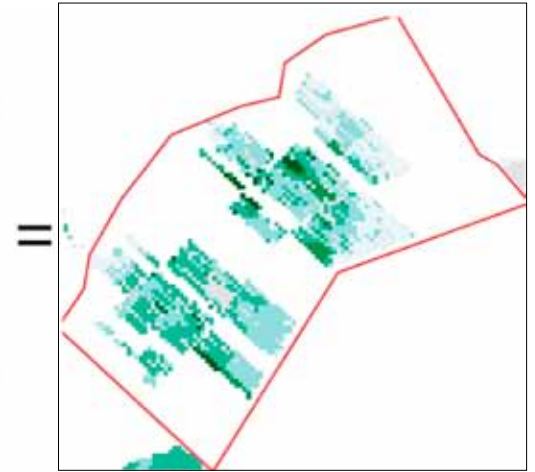

Beheer

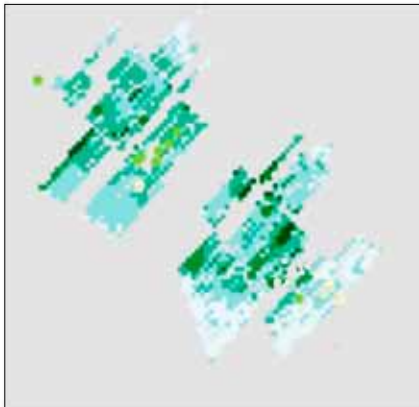
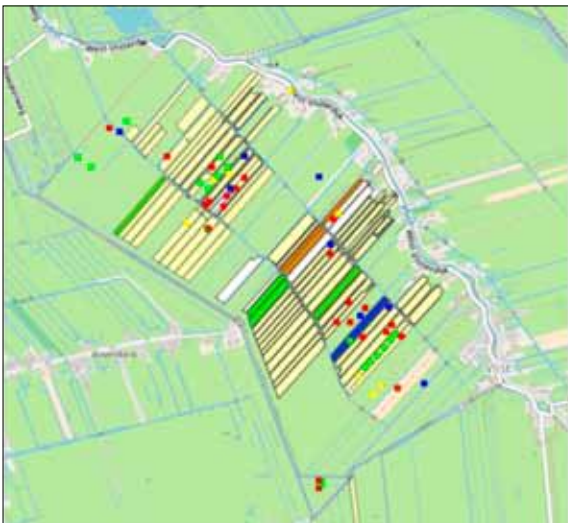

+

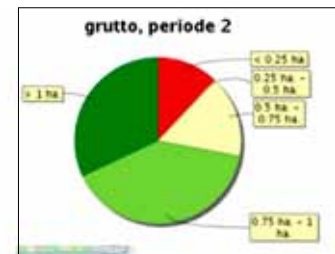
Gerealiseerde kwaliteit

Figuur 2. De potentiële kwaliteit tezamen met het beheer, resulteert in de gerealiseerde habitatkwaliteit

Figuur 3. Voor de aanwezige territoria (rode stippen = grutto) kan worden bepaald of het aanbod aan gerealiseerd kuikenland toereikend is.

territoria heeft voldoende kuikenland en ruim een kwart heeft een tekort. Voor dat deel is een extra beheerinspanning te overwegen.

Beheer-op-Maat toegepast

Beheer-op-Maat laat de gebiedscoördinator dus niet alleen zien waar op basis van actuele gegevens uit het gebied verbeteringen in het beheer mogelijk zijn, maar ook wanneer beheer niets aan de kwaliteit van het weidevogelbiotoop toevoegt. Deze informatie kan hij gebruiken om een voor een gebied een beheerplan op te stellen of jaarlijks aan te scherpen. Ook kan hij bij de boer aan tafel inzichtelijk maken welke beheermaatregelen

nodig zijn om de weidevogels op het bedrijf en in de nabije omgeving beter te beschermen. Door dit jaarlijks te herhalen, kan de gebiedscoördinator voor de eigen deelnemers, provincie, gemeenten en terreinbeherende organisaties inzichtelijk maken wat zij doen voor de bescherming van de weidevogels. Ook is het te gebruiken om de ANLb-subsidies te verantwoorden. Midden in het broedseizoen helpt het kennisstelsel om in te spelen op seizoensontwikkelingen in de aanwezige populatie van weidevogels. Wanneer op een locatie bijvoorbeeld onverwacht meer weidevogels worden aangetroffen tijdens de monitoring of boeren gaan eerder dan verwacht

maaieren door een vroeg groeiseizoen, dan kan een analyse in Beheer-op-Maat berekenen hoeveel extra ongemaaid gewas er nodig is om de (nieuw) gevestigde weidevogels adequaat te beschermen

Gratis online beschikbaar

Wageningen University & Research heeft, betaald door LNV, het kennisstelsel gebouwd. WUR biedt het gratis online aan. Het kennisstelsel is in eerste instantie bedoeld voor agrarische collectieven maar iedereen kan het gebruiken voor zover het openbare gegevens betreft. (http://bom-test.services.geodesk.nl/bom_2018/)

Wanneer werkt het?

Het kennissysteem gebruikt voor de basiskaarten de landelijk beschikbare databases voor bijvoorbeeld de drooglegging, de landschappelijke openheid en de grasgroei. Voor collectieven is belangrijk dat informatie actueel is. Lastiger is het om noodzakelijke gegevens te gebruiken die niet openbaar beschikbaar zijn, zoals de beheerafspraken met de boeren die zijn ondergebracht bij BoerenNatuur en de monitoringgegevens van de weidevogels uit de database Boerenlandvogels in beheer bij LandschappenNL en Sovon. Alleen geautoriseerde gebruikers kunnen deze niet-openbare gegevens gebruiken. Voor het structureel beschikbaar krijgen van deze belangrijke data is toestemming van de eigenaren noodzakelijk. Dat zijn de collectieven zelf en de vrijwilligers die inventarisaties uitvoeren. Tot nu toe is dit ad hoc geregeld en zou het veel handiger zijn om hierover generieke afspraken te maken.

Voor een beoordeling van het beheer en het doorvoeren van last-minute aanpassingen in het beheer in relatie tot de actueel aanwezige broedparen weidevogels, zijn actuele veldgegevens nodig. Voor een goed beeld van de aanwezige populatie weidevogels in een gebied wordt jaarlijks minimaal een broedparentelling en een alarmtelling gedaan. In de broedparentelling wordt half mei geïnventariseerd hoeveel broedparen grutto en andere weidevogels aanwezig zijn in het gebied. Daarna vindt dan begin juni een alarmtelling plaats waarin het aantal alarmerende gruttopen wordt geteld als indicatie voor het aantal paren met pullen.

Samen geven deze twee telrondes een indicatie voor het aantal te verwachten vliegvlug wordende kuikens in een gebied in relatie tot de populatieomvang. Uiteraard is het aan de collectieven en de inventariseerders om er zorg voor te dragen dat de meest actuele gegevens in Beheer-op-Maat komen.

Voor collectieven is het belangrijk om de analyses snel en direct uit te kunnen voeren. Daarnaast moet het compatibel zijn met de verschillende besturingssystemen en databases die worden gebruikt door de gebiedscoördinatoren. Afgelopen jaren zijn hierin belangrijke vorderingen gemaakt en aan verdere verbetering wordt nog steeds gewerkt. Van tijd tot tijd wordt bij een gebruikersgroep gepeild of het bevredigend werkt.

Gebiedskennis

Het kennissysteem Beheer-op-Maat is een hulpmiddel bij het plannen en optimaliseren van het beheer. Het heeft vooral meerwaarde als de gebruikers het gebied én de deelnemers goed kennen. Door Beheer-op-Maat onderbouwde wijzigingen in het beheer moeten het mozaïek aan beheermaatregelen versterken om voldoende kuikenland te hebben voor de op dat moment aanwezige pullen. Echter, de boer die het beheer moet gaan uitvoeren, moet dit ook kunnen en willen. Alleen enthousiaste boeren zorgen er voor dat het beheer goed en met oog voor de weidevogels wordt uitgevoerd. Veranderingen in de eigendom van percelen en de bedrijfssituaties moeten bekend zijn bij de gebiedscoördinator. Hij

of zij moet dus een goede neus hebben voor wat er speelt in het gebied.

Recente veranderingen aan de beplanting, ontwatering of bebouwing kunnen bijvoorbeeld de uitvoering van een bepaalde beheermaatregel overbodig of ineffectief maken. Daarnaast kan een grote predatiedruk weidevogelbeheer vruchteloos maken. De gebiedscoördinator neemt dit soort gebiedsinformatie mee in zijn afweging of hij op een bepaalde plek gaat adviseren om het beheer te wijzigen. Beheer-op-Maat maakt de verbeteropgaven voor goed weidevogelbeheer inzichtelijk. Dit resulteert in onderbouwd maatwerk terwijl een gebiedscoördinator wel de gebieden onderling kan vergelijken.

In de toekomst zouden ook data uit andere databases, zoals van LandschappenNL, Sovon en satellietbeelden over de stand van het gewas direct beschikbaar moeten zijn in het systeem, om real-time informatie mee te kunnen nemen in de analyses. Technisch is een en ander goed te realiseren. Het is aan de betrokkenen om de eventuele organisatorische en institutionele barrières te slechten. Belangrijk motief hiervoor zou moeten zijn dat zo kan worden gekomen tot een optimaal weidevogelbeheer en daarmee de maatschappelijke gewenste versterking van de weidevogelpopulatie.

Samenwerking collectieven en terreinbeherende organisaties

Door samen met terreinbeherende organisaties het beheer in weidevogelgebieden te analyseren in Beheer-op-Maat, wordt zichtbaar hoe het beheer in de reservaten en het agrarisch gebied beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

Deze samenwerking stimuleert ook meteen om ervaringen uit te wisselen en om nieuwe kennis op te doen. Tot nu toe is dat immers nog niet vanzelfsprekend. De ervaring is dat ontsluiting van objectieve gegevens zoals in Beheer-op-Maat een gemeenschappelijk referentiekader biedt en daarmee deze samenwerking kan bevorderen. Ook is het belangrijk dat de gebruikers hun eigen ervaringen bij het weidevogelbeheer kunnen inbrengen omdat dit het kennissysteem verder zal verbeteren op basis van hun gebiedskennis, praktijkervaring en het voorkomen van de weidevogels. Gezamenlijk komen we zo tot een steeds beter weidevogelbeheer wat bijdraagt aan het behoud van de weidevogels in Nederland.<

astrid.manhoudt@hvhl.nl

Aan de slag met Beheer-op-Maat

In twee series werkplaatsen (in 2017 en 2018) hebben gebiedscoördinatoren en veldmedewerkers van de agrarisch collectieven met weidevogelbeheer kennism gemaakt met Beheer-op-Maat. In twee dagdelen kregen ze uitleg over het kennissysteem, waarna zij voor hun eigen gebied aan de slag konden met een analyse. Hun ervaringen met het systeem zijn verzameld en samen is er bekeken wat er verbeterd kon worden aan de bruikbaarheid van het systeem. De gebiedscoördinatoren waren erg enthousiast over het kennissysteem en hebben vanaf 2018 de mogelijkheid gekregen van de WUR om het kennissysteem ook zelfstandig bij hun werk voor het agrarisch collectief te gebruiken.

bron Wikimedia Commons